
Dr. Popovics Tibor Miklós

A ruszin Trianon előzményeinek vizsgálata etnikai-földrajzi és lingvisztikai-földrajzi szempontból

Bevezetés

Herincsen /Horincovon/ egy kárpátaljai Huszt környéki ruszin faluban születtem 1938.május 5-én. Édesanyám Popovics Tiborné, született Kaszárdá Jolán tanítónő volt a helyi ruszin általános iskolában, édesapám Popovics Tibor ennek az iskolának az igazgatója volt. Az ugyancsak kárpátaljai Beregszászban érettségiztem az ottani orosz tannyelvű középiskolában 1955-ben. Középiskolai tanulmányaim során földrajz volt a legkedveltebb tantárgyam. 1956 és 1961 között a Moszkvai Lomonoszov Egyetemen tanultam, ahol a Földrajzi Kar nappali tagozatán szakgeográfus és középiskolai földrajz tanári oklevelet szereztem, míg a Közgazdasági Kar levelező tagozatán közgazdász oklevelet. 1965 és 1968 között a Moszkvai Lomonoszov Egyetem Földrajzi Karának nappali aspirantúrájában tanultam és ennek során megírtam „A magyarországi élelmiszeripar földrajza” című földrajztudományi kandidátusi értekezésemet. 1969. szeptemberében áttelepültem Kárpátaljáról Magyarországra, Budapestre. Itt az Élelmiszeripari Gazdaságkutató Intézet /ÉGI/ tudományos munkatársa lettem, ahol 1974-ig dolgoztam és párhuzamosan „Az élelmiszergazdaság földrajza” című tantárgyat tanítottam a Budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem /ELTE/ Természettudományi Karának /TTK/ Általános Gazdaságföldrajzi Tanszékén. 1974-ben pályázat útján adjunktusi kinevezést kaptam a Budapesti ELTE Általános Gazdaságföldrajzi Tanszékére, ahol 1991-ig a következő tantárgyakat oktattam: „A világ általános gazdaságföldrajza”, „Magyarország gazdaságföldrajza”, „Élelmiszergazdasági vertikumok”, „A világóceán gazdaságföldrajza”. Több hazai és külföldi tudományos konferencia előadója voltam és magam is részt vettem több konferencia szervezésében. Időközben 1989 és 1991 között idegenforgalmi szakközgazdász képesítést szereztem posztgraduális képzés keretében a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Közgazdasági Továbbképző Intézetében. 1991-ben a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Társadalomtudományi Kara /TTK/ Gazdaságtörténeti Tanszéke mellett működő Közép- és Kelet-Európa Története Akadémiai Kutatási Központ kutatója és oktatója lettem, ahol a posztszovjet térség országainak /elsősorban Oroszország, Ukrajna, Fehéroroszország, Észtország, Lettország, Litvánia, Moldavia/ gazdasági és társadalomtörténetével foglalkoztam. Ott 1996-os nyugdíjazásomig dolgoztam. Ezen a munkahelyen kezdtem folytatni ruszinisztikai kutatásokat is,

mert korábban a szocialista Kádár érában erre nem volt lehetőség; mivel akkor a ruszin kérdés tabu témának számított. 1992-ben lettem az 1991-ben alapított első magyarországi ruszin társadalmi civil egyesület „A Magyarországi Ruszinok Szervezete” elnöke, Hattinger Gábornak a tudományos tanácsadója. Vele együtt a Kisebbségi Kerekasztal közvetítésével sikerült kiharcolni azt, hogy az 1993. évi kisebbségi nemzetiségi törvényben Magyarországon elismerték a ruszinokat mint őshonos etnikumot/nemzetiséget/. Pedig egy akkori magyarországi ukrán szervezet» A Magyarországi Ukránok és Ruszinok Kulturális Egyesülete» mindent megtett annak érdekében, hogy ez ne sikerüljön, és hogy a ruszinokat ukránoknak deklarálják.

1996-ban a magyarországi Oktatási Minisztérium, Nemzetiségi Főosztályának javaslatára megalapítottam a Magyarországi Ruszin Tudományos Intézetet, amely mint társadalmi civil szervezet kezdett működni szoros integrációban a Magyarországi Ruszinok Szervezetével, megőrizve ugyanakkor kutatási függetlenségét. Engem választottak az intézet igazgatójának és ezt a posztot betöltöttem 20 éven át és ma is az vagyok. 2002-ben az intézet kissé módosította megnevezését és már mint Magyarországi Ruszin Kutató Intézet szoros integrációba lépett az akkor megalakult, budapesti „Ébresztők” Ruszin Kulturális Egyesülettel. 20 éves működése során a Magyarországi Ruszin Kutató /korábban-tudományos/ Intézet vezetésem alatt több mint 30 nemzetközi ruszinisztikai konferenciát valósított meg. 2000 óta minden évben február 7-én a Magyarországi Ruszin Tudomány Napján kezdeményezsemre az intézet Tudományos Felolvasó Emléküléseket szervezett Hodinka Antal akadémikus, világhírű ruszin történész tiszteletére. Magyarországon, sőt az egész Kárpát- és Duna-medencében először ötletem alapján az intézet Ruszin Népfőiskolát indított útjára, és ennek foglalkozásait évről évre megismételte. Fontosnak tartottam azt is, hogy a Magyarországi Ruszin Kutató Intézet (MARUKI) szorosan együttműködve az „Ébresztők” Ruszin Kulturális Egyesülettel készíttesse el és szervezze meg 6 emléktábla felavatását Magyarország különböző helyszínein (Budapesten, Boldogkőváralján Abaújszántón, Máriapócon, Sátoraljaújhelyen, Viszlón) egyes ruszin nemzeti ébresztők, tudósok, politikusok tiszteletére. Egyébként 2002-től napjainkig az „Ébresztők” Ruszin Kulturális Egyesület elnöke voltam. 2000-tól 2005-ig az Országos Ruszin Hírlap főszerkesztőjeként is munkálkodtam. Az Országos Ruszin Önkormányzat képviselője voltam 1999-től 2003-ig (egyik alelnöke 1999-ben), majd második ciklusban 2003-tól 2007-ig és ismét már harmadszor 2014-től napjainkig. A Budapest Fővárosi Ruszin Önkormányzat képviselője voltam 1999-től 2003-ig, valamint 2003-tól 2007-ig (sőt mind a két ciklusban a tudományos, oktatási bizottságának az elnöke). A Budapest XII. kerületi (Hegyvidék) Ruszin Önkormányzat elnöke voltam 1998-tól 2002-ig; a Budapest XI. kerületi (Újbuda) Ruszin Önkormányzat elnöke 2002-től 2006-ig; a Biatorbágy Város Ruszin Önkormányzat elnöke 2010-től 2014-ig. A Magyarországi Nemzetiségi és Etnikai Közalapítvány kuratóriumának tagja voltam a ruszinoktól (1999-től 2007-ig). Az eddig megtartott 13 ruszin világtalálkozásból jelen voltam 12-n (mindig más Kárpát- Duna-medencei ruszinok lakta országban tartották kétévenként 1991-től napjainkig és ezekből kettőt Magyarországon

Budapesten (1997-ben) és Pilisszentkereszten (2011-ben). A kanadai Torontóban bejegyzett A Ruszin Kultúra Nemzetközi Akadémiájának rendes tagja vagyok. Több mint 100 tudományos publikációm jelent meg 8 nyelven, 6 könyvem és 6 könyvfejezetem ruszinisztika, földrajz, közgazdaságtan, élelmiszergazdaság, demográfia, néprajz, történelem, turizmus, politológia, szociológia, helytörténet stb. témakörökben. Kutatásaim során elsősorban a rendszerszemléletű közelítési és funkcionális tipológiai elemzési és szintetizálási módszert alkalmaztam. Mint geográfus ebben a tanulmányban megkísérlem a társadalom- és gazdaságföldrajz kutatási módszereivel feltárni a Trianoni békediktátum előzményeinek az okát és bizonyítani annak égbekiáltó igazságtalanságát, valamint politikai, társadalmi és gazdasági indokolatlanságát, illetve szükségtelenségét. Ezt a társadalom- és gazdaságföldrajz különböző rész tudományainak a segítségével szeretném megvalósítani. Itt az etnikai földrajzra, a népességföldrajzra, a vallásföldrajzra, a településföldrajzra, az iparföldrajzra, az agrárföldrajzra, a közlekedési földrajzra, az infrastruktúra földrajzra, a közigazgatási földrajzra, a kulturális földrajzra, a mentalitás (viselkedés) földrajzra, az idegenforgalmi földrajzra, a történeti földrajzra, a lingvisztikai földrajzra, a toponimiára (földrajzi nevekre), az antropogeográfiára, a néprajzi földrajzra, a demográfiai földrajzra, a szociológiai földrajzra, a politikai földrajzra stb. gondolok. De a vizsgálatokat kiterjesztettem a természetföldrajzra és a környezetvédelemre is. Az elemzéseket sok esetben interdiszciplináris jelleggel végeztem a földrajz és egyes más tudományok (történelem, néprajz, demográfia, közgazdaságtan, regionális tudomány, statisztika, filológia, politológia, államtudomány és jog, szociológia, teológia, kulturológia, pszichológiai stb.) mezsgyéjén.

Etnikaiföldrajzi szempontok

Mint ruszin gyökerekkel is rendelkező kárpátaljai magyar saját életemben is lépten-nyomon éreztem a Trianoni békediktátum igazságtalanságát és negatív következményeit. A mai napig ez egy valós magyar és ruszin nemzeti tragédia, hiszen a magyar honfoglalástól kezdve ez a két nép példás békességben élt egymás mellett egy sajátos etnikai szimbiózisban a magyar állam kötelékében. Ez egyebek között azt eredményezte, hogy a ruszinok egy része kettős ruszin és magyar identitásúnak vallotta önmagát, amihez gyakori vegyes házasságok is hozzájárultak. Ez a kettős identitás elsősorban a síkvidéki és a dombvidéki ruszinokra volt jellemző.

A ruszinok etnikai, illetve néprajzi osztályozását illetően úgy vélem, hogy a Történelmi Magyarországon a ruszinok szállásterületén nyugaton a Poprád folyótól egészen a felső Tiszáig keleten három csoportot lehetett megkülönböztetni észak felől az államhatártól dél felé haladva Szepes, Sáros, Zemplén, Ung, Bereg, Máramaros, Gömör, Abaúj, Torna, Borsod, Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Hajdú megyében: hegyvidéki (verhovinci), dombvidéki (horbovinci, horbjani) és síkvidéki (nizinjani, dolinjani, dolisnjani) ruszinokat. Az utóbbi csoport egyébként a legnagyobb létszámú volt. Nem nehéz észrevenni, hogy ez az osztályozás

a domborzati viszonyok alapján különböztette meg a ruszinok egyes etnikai, illetve néprajzi csoportjait. Érdekes módon azonban ez egyúttal etnopszichológiai megkülönböztetést jelentett, és így ezen csoportok mentalitásában is eltérő vonásokat lehetett felfedezni. Az utóbbi pedig döntő érvelésnek tekinthető a ruszin etnikai, illetve néprajzi csoportok osztályozásánál. Fontos még megjegyezni, hogy ezen ruszin mentalitási típusok csak a Történelmi Magyarországra voltak jellemzőek és gyökeresen eltértek a Kárpátoktól északra Galiciában, Bukovinában és Volhíniában található etnikai csoportoktól, akik történelmileg egészen a XIX. század végéig szintén ruszinoknak vallották önmagukat. Később pedig se szó, se beszéd hirtelen már ukránoknak kezdték deklarálni önmagukat. Ennek megértéséhez hangsúlyozni kell, hogy történelmi etnikai fejlődésük a X-XI. századtól kezdve kezdetben az óoroszló Kijevi Ruszló nagyfejedelemség, majd a Halicsi (Gácsországi) fejedelemség, a Halicsi-Volhíniai fejedelemség, a XIV. század közepétől pedig a Lengyel Királyság, illetve a Nagylitván fejedelemség, a XVIII. század végétől az Osztrák birodalom kötelékében történt. Mindez évszázadok alatt egy sajátos ukrán galíciai, volhíniai, bukovinai mentalitás létrejöttét eredményezte, amely szinte minden alapvető vonásban különbözött a Történelmi Magyarországon kialakult ruszin etnikai, illetve néprajzi csoportoktól.

Már a XIX. században az európai történészeket, néprajzosokat és nyelvészeket egyre inkább foglalkoztatta az a kérdés, hogy kik is voltak tulajdonképpen a ruszinok és hogyan viszonyultak a Kárpát-medencében lévő szállásterületeket körülvévló szomszédos népekhez, illetve nemzetiségekhez. Egyszerűbb volt elválasztani őket a nyugati szláv lengyelektől és szlovákoktól, a finnugor magyaroktól, a latinizált románoktól, de már jóval problematikusabbnak tűnt megkülönböztetni őket a keleti szláv oroszoktól vagy ukránoktól.

A ruszinokról szóló legrégebbi tudományos elemzések a XIX. század második felében nyelvi tájszólások, néprajzi anyagi (tárgyi) és szellemi (folklor) kultúra alapján legalább öt (5) ruszin néprajzi csoportot különböztettek meg a Kárpát-medencében a Poprád folyótól a felső Tiszáig nyugat felől kelet felé haladva: lemkek, krájlányok (krájlányok), dolinyánok (dolisnyánok), verhovincik (bojkók) és huculok. Ezeket az etnonimeket (az etnikai csoportok megnevezését) általában nem önnevezésként használták, hanem a szomszédoktól kapták. Ezzel szemben önmagukat rusznákoknak (ruszinoknak) nevezték és a bizánci rítusu (görög katolikus és pravoszláv) vallás híveinek.

Az elsők között az osztrák Hermann Bidermann a „Die ungarischen Ruthenen, ihr Wohngebiet, ihr Erwerb und ihre Geschichte. Vol. I. Innsbruck, 1862” című könyvében a ruszinok három (3) néprajzi csoportjáról beszélt: a verhovincikről, a dolisnyánokról (vagy blyáchákról) és az elszlovákosodott ruszinokról (slovakirten Rutenen). A huculokat ugyanakkor nem tekintette „magyar-ruszinoknak).

Az eloroszló franciá G.A.De-Vollan a „Magyar-orosz népdalok. Szentpétervár 1885.” című orosz nyelvű könyvében megkülönböztette a ruszinok három (3) néprajzi csoportját: a verhovincikat, dolinyánokat és szpisákokat (krájlányokat). Az utóbbiak egyébként a mai szlovákiai eperjesvidéki ruszinokra vonatkoztak.

Az Ung megyében született ruszin Zsatkovics György, aki görög katolikus parókusként történettudományi és néprajzi kutatásokat is végzett, noha ukránofil érzelmű volt a „Magyar Oroszországból származó néprajzi megjegyzések: a magyar ruszinok megosztása”. Sevcsenkőről elnevezett Tudományos Társaság Néprajzi Kötete. Lviv (Lemberg), 1896.” című tanulmányában (ukrán nyelvre az ismert ukrán nacionalista galíciai néprajzos Volodimir Hnátyuk fordította) mégis az ukrán felfogástól eltérő ruszin néprajzi osztályozást javasolt: verhovinci, blyácháh (dicskák), dolisnyákok (námulyákok). Ugyanis Zsatkovics György nem minden kérdésben szimpatizált a galíciai ukrán nacionalista kutatókkal így például az ukrán nemzet függetlenségéről szóló nemzetiségi programjukkal.

A galíciai ukránofil (ukránbarát) Vaszily Lukics a „Magyar Oroszország”. Vatra: irodalmi gyűjtemény. Sztrij. 1887.” című könyvben a G.A De-Vollanhoz hasonlóan szintén még a verhovincikről, dolinyánokról és krájnyákokról (szpisákokról) beszélt a ruszinok néprajzi osztályozásánál. Ugyanakkor nyelvi szempontból használta a lemkó, bojkó és hucul tájszólási osztályozást az egységes ukrán irodalmi nyelven belül.

A bukovinai ruszofil (oroszbárát) Grigorij Kupcsanko a „Magyar- Oroszország és orosz lakói. Bécs. 1897.” című könyvében a G. A. Vollandhoz és Vaszily Lukicshoz hasonlóan ugyancsak használta a hármas (3) ruszin néprajzi osztályozást: verhovinci, dolinyánok és krájnyánok (szpisákok). Nyelvi szempontból ő – akárcsak az ukránofil Vaszily Lukics- alkalmazta a lemkó, bojkó és hucul tájszólási osztályozást, de nem az ukrán irodalmi nyelven belül, hanem mint az orosz nép és irodalmi nyelv kisorosz ágának egyes csoportjai.

A XX. század elejétől kezdve a ruszinok-ukránok hármas (3) etnikai, illetve néprajzi osztályozása lemkók-bojkók-huculok séma szerint egyre inkább tért hódított Galiciában, Volhíniában és Bukovinában az ukránofil ruszinok körében, akik mind gyakrabban már ukránoknak deklarálták önmagukat. Az ottani ukrán nacionalista történészek, illetve néprajzosok számára ez a mesterségesen kitalált osztályozás a Kárpát-medencében nyugat felől, kelet felé haladva a Poprad-Dunajec folyóktól a felső Tiszáig lemkó-bojkó-hucul sorrendben ráadásul különösen azért lett vonzó, mert kiterjedt a Kárpátok mind déli, mind északi oldalára. Nyilvánvaló, hogy ennek az elméletnek egyértelműen politikai célzata volt annak érdekében, hogy erre támaszkodva az ukrán nacionalisták jogosan szorgalmazhatták úgymond a kárpátaljai (Történelmi-Magyarország) és a galíciai, bukovinai (osztrák állam) ukránok-ruszinok egyesülését egy független ukrán nemzetállam keretében.

Meglepő, de a magyarországi ruszinisztikai kutatók legismertebb képviselői (Dr. Hodinka Antal és Dr. Bonkáló Sándor) nem az általuk ismert Hermann Bidermann, G. A. De-Vollan vagy Zsatkovics György néprajzi osztályozását adaptálták, hanem furcsa módon átvették a galíciai – ukránofil Vaszily Lukics és a bukovinai ruszofil Grigorij Kupcsanko nyelvi tájszólási osztályozását a lemkó-bojkó-hucul séma szerint, kiegészítve azt egy csoporttal, a blyáhákkal (dolinyánokkal). Az ukrán nacionalista történészek, néprajzosok és nyelvészek azonban nem méltányolták ezt az ukránbarát gesztust és gúnyosan magyaronnak (magyarokat kiszolgálóknak) nevezték őket akkor, és ezt teszik a mai napig.

Hodinka Antal (1864-1946) akadémikus minden idők egyik legjelesebb ruszinisztikai történésze, a Pécsi Erzsébet Egyetem egykori tanszékvezetője, dékánja, sőt rektora (1932-1933-ban) erre való nézeteit „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képből. Magyarország XV. kötete. Felső-Magyarország. II. rész. Budapest, 1900. A Magyar Királyi Államnyomda Kiadása. Első hasonmás kiadás. Méry Ratió Kiadó, 2012.” című könyv „A rutének” fejezetében fejtette ki. (401-417. oldal). Szerinte Máramaros vármegyében, annak felső hegyes részein a Verhovinán (Felvidéken), ahol a kukoricát zab váltja fel, éltek a huculok és a bojkák, alattuk pedig a blyáchák. A huculok konkrétan Máramaros északkeleti részén a Tisza folyó forrásától lefelé haladva Trebusa faluig laktak. A bojkák szállásterülete Máramaros vármegye északnyugati részén a Taracz folyó mentén lefelé haladva Gánya faluig, Talabor folyó mentén pedig lefelé haladva Kövesligetig, míg a Nagygagy folyó mentén szintén lefelé haladva Alsó-Bisztráig voltak találhatóak. A blyáchák viszont a Tisza mentén Trebusától Huszt városáig és onnan északnyugat felé haladva Dolha faluig, valamint a Taracz, Talabor és Nagygagy folyók mentén felfelé haladva egészen a bojkák déli vonaláig laktak. Máramaros vármegyétől nyugatra a bojkák szállásterülete folytatódott a Bereg és az Ung vármegyei Verhovinán, valamint a Laborcz folyó és mellékfolyói felső völgyeiben Almamező, Hánykovicza, Uklina falvakig és az Ung folyó s mellékágainak legfelsőbb völgyeiben található néhány faluban egészen Ung vármegye északnyugati zugáig. Ezen bojkáktól és a Máramaros vármegyei blyácháktól tovább haladva nyugati irányban fellelhetőek voltak a Zemplén és a Sáros vármegyei rutének, akiket lemákoknak hívták. Ők voltak az igazi lemákok, mivel a Bereg és az Ung vármegyeieket egymás között lemákoknak hívták, sőt a beregieket még dicskának is nevezték. Az oklevelekben ugyanakkor az utóbbiak valachus néven szerepeltek, ezért feltehetően származásilag a máramarosi blyáchákkal állhattak rokoni kapcsolatban.

Hodinka Antal úgy vélte, hogy a fenti ruszin (rutén) etnikai, illetve néprajzi csoportok találhatóak voltak nemcsak a Kárpátok legmagasabb hegyvonulatától délre a történelmi Magyarországon, hanem attól északra is az Ausztriához tartozó Galiciában. Így a máramarosi huculok északi folytatásaként éltek egy sávban a Limnicza folyóig a galíciai huculok. Hasonlóképpen a máramarosi Taracz folyótól az Ung megyei Ung folyó völgyéig élt bojkák szállásterülete észak felé haladva tovább folytatódott a galíciai Limnicza folyótól egészen a Szolinka folyóig, ahol már a galíciai bojkák laktak. Végezetül a Zemplén és Sáros megyei ruszin lemákok szállásterülete észak felé folytatódott a galíciai Szolinka folyótól nyugatra élő galíciai lemákkal. A máramarosi blyáchák esetében ugyanakkor nem lehetett felfedezni Galiciában is azonos vagy hasonló csoportot, így Hodinka Antal szerint származásukat homály fedte. Úgy vélte, hogy a máramarosi huculok nyelve és ruházata teljes mértékben megegyezett a galíciai huculokéjával. A bojkák ugyancsak mind a Kárpátok legmagasabb hegyvonulatától délre, mind északra ugyanazt a nyelvi tájszólást használták, szokásaik is hasonlóak voltak, ruházatuk viszont már eltért egymástól. Szerinte a blyáchák ruházata sokban megegyezett a bojkákéval és a lemákokéval.

Érdekes módon Hodinka Antal fordította magyar nyelvre „A rutén nyelvjárások” című fejezetet (szerzője Werchratsky János) „Az Osztrák-Magyar Monarchia

írásban és képben. Galícia kötet. Budapest, 1898. A Magyar Királyi Államnyomda kiadása. Első hasonmás kiadás. Méry Ratio Kiadó, 2012. „(512-524. oldal). Ebben a kötetben ezenkívül még további két fejezet direkt módon a ruténeknek volt szentelve: „A rutén nép élete” (szerzője: Barwinsky Sándor) magyarra fordította Katona Lajos (374-439. oldal), valamint „A rutén irodalom” (szerzője Ohonowsky (Ogonowski) Emil magyarra fordította Katona Lajos (648-662. oldal)

Tisztelegve Hodinka Antal akadémikus szellemi nagysága és kiemelkedő történelmi szaktekinétye előtt sértő szándék nélkül mégis kénytelen vagyok kinyilvánítani azon véleményemet, hogy nem értek egyet ezen nagy léptékű ruszinisztikai tudós azon nézetével, hogy a kárpátaljai és a galíciai rutének (ruszinok) között jelentősebb különbség az első világháború előtt nem volt. Ő ugyanis nem annyira a különbözőségekre, mint a hasonlóságokra helyezte a hangsúlyt. A különböző szláv népcsoportok között ugyanis gyakran voltak felfedezhető bizonyos rokon vonások, de ez egyáltalán nem jelentette azt, hogy ugyanazokról a szlávokról lett volna szó. Hiszen amikor a XIX. század legismertebb ruszin nemzeti ébresztője az eperjesi Alekszándér Dunhnovics azt írta, hogy „a Kárpátokon túl északon a mieink élnek...”, akkor ő tulajdonképpen nem az azonosságra, hanem a szláv egyetemes testvériségre gondolt. Érthetetlen, hogy Hodinka Antal vajon miért nem származtatta a Kárpátok déli oldalán élő ruténeket (ruszinokat) az ott a magyar honfoglalás előtt lakó fehér horvátoktól és nem vizsgálta azt sem, hogy az utóbbiak milyen kapcsolatban voltak a Nagymorva Fejedelemséggel. Pedig aligha vitatható, hogy a kiváló ruszinisztikai történész minden valószínűség szerint birtokában volt az erre vonatkozó információval, mert ezen témakörben már a millennium idejében is rendelkezésre állt bőszeges szakirodalom, illetve térképanyag. Ezenkívül módfelett furcsa, hogy Hodinka Antal kellőképpen nem foglalkozott az etnikai keveredés szerepével a sok évszázad folyamán, aminek eredményeképpen kialakult az első világháború előtti rutén (ruszin) etnikum (nemzetiség). Vajon miért ezen nagy formátumú ruszinisztikai tudós kelő részletességgel nem vizsgálta a vlach jog és a vlach kolonizáció szerepét a rutén (ruszin) etnikum, illetve a rutén (ruszin) települések sok évszázados kialakulási folyamatában és csak felületesen érintette ezt a kérdést. Elkötelezett magyarbarátként Hodinka Antal mégsem írta le műveiben, hogy a Kárpátok déli oldalán élő rutének (ruszinok) a magyar Szent Korona népe voltak és nem ukránok vagy nagyoroszok. Sokkal szerencsésebb lett volna, ha ő a már előbb említett „Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország VI. kötete. Felső-Magyarország. II. rész. Budapest 1990.” című könyvben „A rutének” című fejezetet másképpen „Magyaroroszok” néven publikálta volna. Ez azért is lett volna indokolt, mert a XIX. század magyarországi ruszin nemzeti ébresztés ismert képviselői Alekszándér Duhnovics, Alekszándér Pavlovics, Jevhenij Fencik, Alekszándér Mitrák, Jevmenij Szabov és mások műveikben gyakran használták a „magyarorosz” megnevezést. Ez ugyanis lehetővé tette volna megkülönböztetni a magyarországi ruténeket (ruszinokat) az ausztriai galíciaiaktól (ukránoktól), hiszen több volt közöttük a különbség mint a hasonlóság, és így az azonos etnonim (nemzetiség megnevezése) használata egyértelműen félrevezető volt. Hodinka Antal, akárcsak a többi kortárs magyar történész, mindenáron

azt próbálta bizonyítani, hogy a Kárpátok déli oldalán a magyar honfoglalás előtt nem éltek a rutének (ruszinok) ősei és ide csak a XIV. század közepétől kezdtek betelepülni, amely folyamat során egészen a magyar millenneumig (1896-ig) szinte változatlan formában jutottak el. Sajnos ő azt sem hangoztatta szükséges mértékben, hogy a betelepülő rutének (ruszinok) a történelmi Magyarországon a sok évszázados békés együttélés során szoros etnikai szimbiózisban éltek a magyarokkal és így egy olyan sajátos mentalitás hordozói lettek, amely gyökeresen különbözött a galíciai rutének (ukránok) mentalitásától. Az utóbbi egyébként a galíciai rutének (ukránok) a lengyelekkel való együttélés során alakult ki egyrészt a több mint 400 éven át a Lengyel királyság kötelékében. (a XIV. század közepétől 1772-ig), másrészt majdnem 150 éven keresztül (1772-től 1919-ig) az Ausztriához tartozó Galícia tartományban. Az a körülmény, hogy Hodinka Antal kritikátlanul átvette a galíciai ukrán nacionalista kutatók koncepcióját a Kárpátok déli oldalán élő magyarországi rutének (ruszinok) azonosságáról, illetve hasonlóságáról a galíciai ruténekkal (ruszinokkal, ukránokkal), talán azzal volt magyarázható, hogy ő maga 1889-től 1906-ig tudományos kutatásokat végzett Bécsben, ahol módja volt érintkezni az ugyancsak ott tartózkodó galíciai ukrán nacionalista történészekkel, néprajzosokkal, politikusokkal sőt az osztrák parlament galíciai ukrán frakciójának képviselőivel is. Hodinka Antal ezen nézeteit érdekes módon nem változtatta meg a későbbiek során sem. Napjainkban ez azért jelent problémát, mert mind a magyarországi, mind a kárpátaljai magyar szerzők publikációikban pont Hodinka Antal szerintük megkérdőjelezhetetlen szaktekintélyére hivatkozva még mindig a galíciai ukrán nacionalisták lemko- bojkó-hucul sémáját vonatkoztatják a kárpátaljai ruténekekre (ruszinokra). Pedig a történettudomány mai ismeretanyaga szerint ezek a nézetek már rég elavultak és csupán az ukrán nacionalista geopolitikai célok elérését szolgálják a mai Kárpátalja esetében. Ugyanakkor szeretném hangsúlyozni, hogy Hodinka Antal ezen nézetei az első világhábrú előtti korszakban alakultak ki az akkori történettudomány ismeretanyaga alapján, és ez természetesen nem csökkent a világhírű történész szaktekintélyét. Hodinka Antal becsületére legyen mondva, hogy ő mint igazi ruszín (pontosabban magyarorosz) soha egyetlen publikációjában sem nevezte a ruszinokat kisorosznak vagy ukránoknak.

Bonkáló Sándor (1880-1959) professzor ruszín származású nemzetközi híru magyarországi nyelvész szlavista, aki a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult és Asbóth Oszkár neves szlavista tanítványa volt, 1910-ben védte meg ezen az egyetemen doktori értekezését „A rahói kisorosz nyelvjárás leíró hangtana” címmel. Még abban az évben tanulmányúton volt a németországi Lipcsei Egyetemen négy hónapig, ahol tökéletesítette német nyelvtudását. Majd 1913-1914-ben másfél évig az oroszországi Szentpétervári és Moszkvai Egyetemen tanulmányút keretében konzultálhatott olyan nemzetközi híru orosz szlavistákkal, mint A. A. Sahmatov, Sz. A. Vengerov, I. A. Baudouin de Courtenay, A. I. Petrov. Talán ennek hatására Bonkáló Sándor „A szlávok. A szláv népek és a szláv kérdés ismertetése. Athenaeum Rt. Gyöngyös, 1975.” című könyvében a „Rutének” fejezetben a ruszinokat és az ukránokat egy összevont etnikumként (nemzetiségként) vizsgálta és kimutatta, hogy 1910-ben Oroszországban

29 millió 726 ezer rutén, az Ausztriai Galiciában 3 millió 208 ezer 092 fő, az ugyancsak Ausztriai Bukovinában 305 ezer 101 fő, a Magyar Királyságban 472 ezer 587 rutén (ebből 8 ezer 317 fő Horvátországban – Szlavóniában) élt és ez összesen 33 millió 711 ezer 780 rutént tett ki. Néhány évvel később „A magyar rutének. Budapest, 1920.” című könyvében Bonkáló Sándor általánosságban fejtette ki nézeteit a rutén (ruszin) nép etnikai, illetve néprajzi osztályozásával kapcsolatban. Majd jóval később 20 év múlva részletesebben is foglalkozott ezzel a kérdéssel „A rutének. Franklin Társulat. Budapest, 1940.” című könyvében, amelyet reprintben „A rutének (ruszinok). Közreműködött Salga Attila. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem. Basel-Budapest, 1996.” adták ki.

Bonkáló Sándor szerint a következő rutén/ruszin csoportokat (ahogy ő mondta törzseket) lehetett megkülönböztetni: siklakókat /dolisnyánokat/, valamint hegylakókat/verhovinaikat/. Az utóbbiakon belül még. további tagolódást látott indokoltnak: huculok, bojkók és lemkók., Konkrétan megnevezte a siklakók és a hegylakók közötti határvonalat: a Máramaros megyei Lonkától nyugat felé haladva Bereznek, Szinevér, Ökörmező településeken át, tovább Bereg megyén keresztül a szinte egyenes vonalban az Ung megyei Perecsenyig, majd onnan a Zemplén megyei Homonnáig húzódott. Meglepő hogy a hegylakó (verhovinai) rutén néptörzsek felsorolását Bonkáló Sándor a huculokkal kezdte, noha létszámban ők voltak a legkevesebben. Ez talán azzal volt magyarázható, hogy érzelmileg ő leginkább ehhez a népcsoporthoz vonzódott, mert Huculföldön a máramarosi Rahóban született. Ráadásul a többi rutén néptörzshöz viszonyítva Bonkáló Sándor pont a huculokat ruházta fel a legpozitívabb tulajdonságokkal. Felsorolta a huculok lakta településeket a Tisza forrásvidékén: Bilin, Gyertyánliget, Kaszópolyána, Kőrösmező, Lonka, Rahó, Tiszabogdány, Tiszaborkut, Terebesfejérpatak, Havasmező, Visóoroszi, Oroszkő. Létszámukat 30.000 főben határozta meg. Őseik szerinte a XVI-XIX. században Galiciából és Bukovinából jöttek a Történelmi Magyarországra. A bojkók Bonkáló Sándor értelmezésében a huculoktól nyugatra a hegyvidéken (Verhivinán) éltek a Szopurka folyótól a Labore folyóig. Őseik a XVI-XVIII. században kerültek a Történelmi Magyarországra Galícia bojkók lakta Turkai, Sztriji, Drohobiczi, Dolinai, Kaluszi, Sambori járásából. A lemkók szerinte a bojkóknál is nyugatabbra szintén hegyvidéken /Verhivinán/ laktak a Latorca folyótól a Poprad folyóig. Őseik évszázadokon keresztül jutottak el a galíciai lemkók által élt Liskó, Sanok, Krosno, Gorlice, Gribow, Jaslo, Nowy-Sac járásokból a Történelmi Magyarországra. A siklakókat (dolisnyánokat) Bonkáló Sándor nem Galiciából, hanem a Volhiniai Poleszjéből és Podoliából származtatta. Őseik szerinte 600-700 évvel korábban vándoroltak be a Történelmi Magyarországra.

Amint láttuk Bonkáló Sándor, akár Hodinka Antal, azonosságot és hasonlóságot vélt felfedezni az egyes kárpátaljai és galíciai rutén népcsoportok (huculok, bojkók és lemkók) között mind a Kárpátoktól délre, mind északra. Úgy gondolta ő is, hogy a kárpátaljai rutének ősei csak a gyepürendszer felszámolása után a XIII. századtól kezdve vándoroltak be a Történelmi Magyarországra. Ugyancsak nem tett említést a fehér horvátokról mint a kárpátaljai rutének őseiről és az utóbbiakat nem nevezte magyaroroszoknak és a magyar Szent Korona

népének, noha magyar hazafinak deklarálta önmagát. Nem vizsgálta ő sem részletesen a vlach jog és a vlach kolonizáció szerepét a kárpátaljai rutének lakta települések létrejöttében. Csak a síklakó /dolisnyán/ kárpátaljai rutének esetében beszélt az etnikai keveredés jelentőségéről, a hegylakóknál /verhovincoknál/ pedig inkább a keveredés hiányát évszázadokon keresztül és az etnikai változatlanúságot hangoztatta. Mint elkötelezett magyar /édesapja magyar volt/ Bonkáló Sándor Hodinka Antaltól eltérően szinte leplezetlenül mégis furcsa módon nagy szimpátiát tanúsított az ukránok iránt. Erről „Az Ukrán mozgalom, története 1917–1922. A Magyar Külügyi Társaság kiadása Budapest; 1922.” című könyvben fejtette ki nézeteit. Pedig ő már az első világháború előtt a galíciai ukrán nacionalisták nyilatkozatai alapján sejtette, hogy azok a Történelmi Magyarország szétdarabolása mellett kardoskodtak azzal a céllal, hogy Kárpátalját beintegrálhassák egy jövőbeni ukrán független állam kötelékébe. Tehát egyértelműen tudhatta, hogy milyen nagy veszélyt jelentett az ukrán nacionalizmus az őshonos kárpátaljai ruszinok és magyarok számára. Bonkáló Sándor ugyanakkor megalapította a világ első Ruszin Nyelv és Irodalom Tanszékét a Budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, amely 1919-től 1921-ig működött. Tekintettel arra, hogy abban az időben Magyarországon még nem volt önálló ukrán nyelv és irodalom tanszék gyanítható, hogy ez a nevében rutén/ruszin/tanszék esetleg foglalkozott a ruszin mellett az ukrán nyelv és irodalom oktatásával is. Ebből látható, mennyire ellentmondásos volt Bonkáló Sándor személyisége. Ennek ellenére – akár Hodinka Antal esetében – a mai magyarországi és kárpátaljai magyar szerzők szintén az ő szaktekintélyére hivatkozva az ukrán nacionalisták által kitalált hucul-bojko-lemkó sémát alkalmazzák, amikor a ruténekről /ruszinokról/ beszélnek. Pedig ez a koncepció a mai tudomány állása szerint már idejétmúlt.

Összefoglalva az etnikai földrajzi szempontokat megállapítható, hogy a Történelmi Magyarországon semmilyen lemkek vagy bojkok nem éltek. Viszont az ukrán nacionalisták által kitalált lemkek és bojkok a legjobb esetben csak az Ausztriai Galiciában léteztek. A huculokat semmiféleképpen nem lehetett tekinteni ruténeknek /ruszinoknak/ és ők kivételesen valóban éltek mind a Történelmi Magyarországon, mind az Ausztriai Galiciában.

Lingvisztikai földrajzi szempontok

A ruszin vonatkozású lingvisztikai (nyelvészeti) földrajzi szempontok szoros összefüggésben vannak az előbbieket során vizsgált etnikaföldrajzi szempontokkal. Már a korábban említett galíciai ukránofil Vaszily Lukics és a bukovinai ruszofil Grigorij Kupcsanko is alkalmazták a lemke-bojko-hucul nyelvi tájszólási osztályozást. Abszurdnak tűnik, de a lemkek, bojkok, valamint a huculok számára az ukrán nacionalisták által kreált etnikai megnevezés ugyanis nyelvészeti gúnynevek alapján történt.

Így például a lemke etnonim megnevezés esetében, az ezen népcsort által használt „lem /csak/” szóról beszélhetünk, mert így gúnyolták őket a környező

szomszéd népek. A tudományos szakirodalomban ez a kifejezés először 1820-ban bukkant fel és a XX. század elejéig fokozatosan kiszorította a korábbi „rusznák, ruszin” etnonimet az Ausztriai Galiciában. A lemko-ruszin tájszólásnak (oknak), mint az ukrán irodalmi nyelv szerves részéről szóló propaganda az ukrán nacionalisták jóvoltából egyre inkább terjedni kezdett az első világháború és még inkább a második világháború után. Az elsők között ezt a koncepciót fejtette ki a galíciai ukrán nyelvész Iwan Zilinski a „Kárta ukrájinszkij hovoriv/ Az ukrán tájszólások térképe/. Varsó, 1933.” című ukrán nyelvű publikációjában. Néhány évvel később egy másik galíciai ukrán nacionalista nyelvész Iván Panykevics az „Ukrájszki hovori Pidkarpátszkoji Ruszi i szumizsnih oblasztej/Kárpátaljai Oroszország és a környező térség ukrán tájszólásai. Prága” 1938.” című ukrán nyelvű monográfiájában részletesen beszélt erről. Majd a második világháború után Jozsif Dzendzelivszkij ukrán nacionalista nyelvész /Ungvári Egyetem/ a „Lingviszticsnij atlasz ukráirinszkij narodnih hovoriv Zákárpátszkoji oblászti URSZR/Az Ukrán Szovjet Szövetségi Köztársaság Kárpátonltúli megyéjében lévő ukrán népi tájszólások lingvisztikai atlasza”. 3 kötetben. Ungvár, Ungvári Állami Egyetem, 1958–1993” című ukrán nyelvű művében továbbfejlesztette Iván Pánykevics koncepcióját a lemko-ruszin tájszólások azonosságáról vagy hasonlóságáról mind a Kárpátok északi, mind déli oldalán.

Az Eperjes vidéki ruszin, de ukrán érzelmű Vaszily Latta az „Atlász ukráinszkij hovoriv Szhidnoi Szlováccsini/ Kelet-Szlovákia ukrán tájszólásainak atlasza. Pozsony-Eperjes 1991.” című ukrán nyelvű, valamint Zuzáná Hánudely a „Lingviszticsnij átlasz ukráinszkij hovoriv Szhidnoi Szlováccsini/ Kelet-Szlovákia ukrán tájszólásainak lingvisztikai atlasza. 3 kötetben Pozsony-Eperjes 1981–2001” című ukrán nyelvű műveikben az ungvári Jozsif Dzendzelivszkijhez hasonlóan ugyancsak igyekeztek továbbfejlesztetni Iván Pánykevics koncepcióját. Érdekes módon az ukrán nyelvészek nézeteit osztották egyes lengyel kollégáik is, így például Zdzislaw Stieber az „Atlas jezykowy dawnej Lemkowszczyzny/. A régi Lemkóország nyelvészeti atlasza 8 kötetben. Lodz, 1956–1964.” című lengyel nyelvű művében.

A bojkó etnonim megnevezés esetében az ezen népcsoport által használt „boje/aha vagy ugy” szóval magyarázható az, hogy így kezdték őket gúnyolni a környező szomszéd népek. A megnevezés először a XVI- XVIII. században jelent meg. Az ukrán irodalmi nyelv bojkó tájszólásainak azon koncepcióját, hogy ezek mind a Kárpátok északi, mind déli oldalán található aktívan propagálták az előbbieket során a lemko tájszólások esetében már említett ukrán nacionalista, nyelvészek Iwan Zilinski, Ivan Pánykevics, Jozsif Dzendzelivszkij. azokban a művekben, amelyekről már beszéltünk. Rajtuk kívül hasonló nézeteket vallott M. J. Oniskevics ukrán nyelvész is a „Szlovnik bojkivszkij hovirok/ A bojkó tájszólások szótára. 2 kötetben Kijev 1984.” című ukrán művében. A lengyel szerzők közül említést érdemelt Janusz Rieger „Atlas gwar bojkowskich opracowany na podstawie zapisow Stefana Hrabca. /Stefan Hrabca gyűjtése alapján feldolgozott bojkó tájszólások atlasza. 7 kötetben. Wroclaw-Warszawa-Krakow-Gdansk. 1980, 1991.” című lengyel nyelvű művével, aki ugyancsak osztotta az ukrán nacionalista nyelvészek nézeteit.

A hucul etnonim megnevezés esetében ezen népcsoportot egy román „hoțul/rabló” szóval csúfolták a környező szomszéd szépek. A hucul tájszólásnak mint az ukrán irodalmi nyelv szerves részének a kiterjesztése a Kárpátok mind északi, mint déli oldalára az ukrán nacionalista nyelvészek által kivételesen helytálló-nak mondható. Valóban akár azonosságról, akár hasonlóságról beszélhetünk. Erről tanuskodott egyebek között Ja.Zakrevska ukrán nyelvésző szerkesztésében a „ Huculszki hovirki: korotkij szlovnik/ Hucul tájszólások rövid szótára. Lviv/ Lemberg/,1997.” című ukrán nyelvű tanulmánykötet. Ugyanezt bizonygatta Janusz Rieger lengyel nyelvész a „ A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language. Warsawa, 1996.” című angol nyelvű művében. Ez azonban nem változtat azon, hogy a hucul tájszólás(ok/ nem tekinthetők rutén/ruszin/tájszólásnak/oknak), mert a hucul népcsoportnak nincs semmi köze a ruszinokhoz. Ezzel kapcsolatban érdemes még megemlíteni azt is, hogy Máramaros megyében a románokon kívül a huculok voltak a legmagyarellenesebbek. Ez egyebek között megnyilvánult abban is, hogy a Történelmi Magyarország máramarosi huculjai 1918. november 8-án Körösmezőn kikiáltották az ugynevezett Hucul Köztársaságot. Együttal kinyilvánították szándékukat csatlakozni a galíciai Stanislawban székelő Nyugat-Ukrajnai Népköztársasághoz. A Hucul Köztársaság 1919 májusában szűnt meg, amikor a román hadsereg megszállta egész területét. A csehslavák hadsereg pedig 1920. augusztus 30-án vonult be erre a területre. Egy másik példa: a kárpátaljai huculok mint szélsőséges ukrán nacionalisták aktívan részt vettek a Volosin Ágoston vezette Kárpát- Ukrajna kikiáltásában is Huszton 1939. március 15-én és közülük sokan ukrán szicsgárdista terroristák voltak.

Az ukrán nacionalista nyelvészeketől eltérően Georgij Gerovszkij kárpátaljai ruszofil/oroszbarát/ nyelvész a „Jazyk Podkarpatske Rusi/ Kárpátaljai Oroszország nyelve. Ceskoslovenska vlastiveda. Praha 1934” című cseh nyelvű könyvében mindenkinél megalapozottabban vázolta a Kárpátaljai Oroszország ruszin tájszólásainak osztályozását kizárva azok bármilyen azonosságát vagy hasonlóságát a Kárpátok északi oldalán levő galíciai ukrán tájszólásokkal. Szerinte a Kárpátoktól délre a következő ruszin tájszólások voltak találhatóak: 1. dél-máramarosi, 2. észak-máramarosi, 3. beregi, 4. ungi, 5. hegyvidéki/verhovinai/ 6. kelet-zempléni, 7. nyugat-zempléni, 8. sárosi, 9. szepességi, 10. nagybocksói, 11. hucul, mely kivételesen hasonlított a galíciai huculra. A magam részéről egyetérték Georgij Gerovszkij a Történelmi Magyarország Kárpátaljai Oroszország Régiójának ruszin tájszólásaira vonatkozó osztályozásával azzal a különbséggel, hogy nem tekintem annak a hucul tájszólást. Meg kell jegyezni azt is, hogy Georgij Gerovszkij nyelvészeti osztályozási sémája sajnos nem terjedt ki a történelmi Magyarország Kárpátaljai, Oroszországon kívüli ruszinok/magyaroroszok lakta térségeire az ott lévő következő ruszin tájszólásokra: a bács-szerémire Bács-Bodrog/Bácskeresztur, Kocura,Sajkásgyörgye Ujvidék, Verbász településekben/ és Szerém megyében, a bánátira Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyében, a Hunyad megyeire, az Arad megyeire, a Szilágy megyeire, a Szatmár megyeire, a Szabolcs megyeire, a dél-zempléniekre és ezen belül a komlóskaíra, a dél-abaujtornaiakra és ezen belül a boldogkőváraljaira, abaujszántóira, rakacaira, viszlóira, a Borsod megyeiekre és ezen belül a mucsonyira, görömbölyire.

A fentiek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a Történelmi magyar-oroszán az első világháború előtt mintegy kéttucat rutén/ruszin/magyarorosz tájszólás létezett. Már ez a nagy szám is arról tanúskodott, hogy ezek a tájszólások semmiféleképpen nem lehettek az ukrán irodalmi nyelv tájszólásai és hogy a Történelmi Magyarországon volt egy köztes szláv nyelv és pedig a rutén/ruszin/magyarorosz, amely sajnos különböző okok miatt nem volt kodifikálva mint irodalmi nyelv. Ez a magyarországi rutén/ruszin/magyarorosz nyelv és tájszólásai azért voltak köztes szlávok, mert a nyugati, keleti és déli szláv nyelvek és tájszólásaik érintkezési zónájában alakultak ki és így azok szókincsének és tulajdonságainak egy részét örökölték, a sajátos nyelvkeveredési folyamat során. Azt a körülményt, hogy a magyarországi rutén/ruszin, magyarorosz/nyelv nem volt kodifikálva mint irodalmi nyelv az első világháború előtt, furfangosan próbálták kihasználni a galíciai ukrán nacionalista kutatók. Egymás után érkeztek a XIX. század végén és a XX. század első két évtizedében a történelmi Magyarországra az Ausztriai Galiciából az ottani erőszakos és gátlástalan ukrán nacionalista agitátorok, akik felforgató, leplezetlenül magyarelles tevékenységet folytattak elsősorban a kárpátaljai, eperjesvidéki és bács-szerémi ruszinok körében. Arról próbálták meggyőzni a ruszin értelmiség képviselőit, hogy nem érdemes küzdeni a magyarországi ruszin irodalmi nyelv kodifikálása érdekében, mert önálló ruszin nyelv szerintük nem létezett és csak az ukrán irodalmi nyelv ruszin tájszólásairól lehetett szó. Közben például a bács-szerémi ruszin tájszólás olyannyira különbözött a galíciai ukrán tájszólásoktól, hogy esetenként tolmácsot kellett alkalmazni. Ehhez kapcsolódik egy személyes élményem is: 2004-ben a szerbiai Ujvidéki Egyetem Ruszin Nyelvi Tanszékének szervezésében részt vettem egy nemzetközi konferencia munkájában, ahol jelen volt mintegy 15 ukrán galíciai ukrán egyetemi oktató a Lvovi/Lembergi/ Egyetemről. Az utóbbiak nem értették a bács-szerémi ruszin tájszólást, amely a világon elsőként mint önálló ruszin irodalmi nyelv funkcionál 1923 óta, és ezért tolmácsolni kellett nekik. Ennek ellenére körömszakadtáig bizonygatták, hogy a bács-szerémi ruszin hasonlít, sőt azonos a galíciai ukrán tájszólással és az egyetemes ukrán irodalmi nyelv szerkesztését képezi. Az a tény sem hozta őket zavarba, hogy a bács-szerémi ruszin nyelv már maga is irodalmi nyelv és így semmiféleképpen nem lehet tájszólása a vadidegen ukrán irodalmi nyelvnek. Egyébként pont a bács-szerémi ruszin irodalmi nyelv a legjobban különbözik az ukrán irodalmi nyelvtől, ami egyebek között az előbbire jellemző hungarizmusok/magyar jövevényszók/ és szerbizmusok/szerb jövevényszók/jelentős szerepével magyarázható.

Nos a történelmi Magyarország rutén/ruszin/magyarorosz tájszólásai hungarizmusainak nagy szerepe jelentette a legjobb bizonyítékot arra, hogy ezeknek nem volt semmi közük és nem mutattak fel semmilyen hasonlóságot vagy azonosítást a hungarizmusokat nem, hanem nagy arányban polonizmusokat / lengyel jövevényszavakat/ tartalmazó galíciai ukrán tájszólásokhoz/kal/. A hungarizmusok szerepe különösen nagy volt a kárpátaljai rutén/ruszin, magyarorosz/ tájszólások esetében, és ott polonizmusok szinte nem voltak kimutathatók. Az eperjesvidéki rutén/ruszin/magyarorosz tájszólások esetében a hungarizmusok szerepe a kárpátaljaiakhoz képest valamivel kisebb volt, ami a szlovákizmusok

/szlovák jövevényszavak/ nem elhanyagolható jelenlétével volt magyarázható. A polonizmusok szerepe jelentéktelen volt. Így ebben az esetben sem lehetett felfedezni hasonlóságot vagy azonosságot a galíciai ukrán tájszólásokkal. A bánáti Temes, Krassó-Szörény megyei, a Hunyad, Arad, Szilágy, Szatmár megyei rutén/ruszin/magyarorosz tájszólások esetében a kárpátaljaiakhoz viszonyítva a hungarizmusok hányada szintén kisebb volt a románizmusok/román jövevényszavak/ figyelemre méltó volta miatt. Tehát ezen ruszin tájszólások sem mutatnak ki bármilyen hasonlóságot vagy azonosságot a galíciai ukrán tájszólásokkal. Még a kárpátaljai rutén/ruszin/magyarorosz tájszólásoknál is jóval nagyobb volt a hungarizmusok szerepe a Szabolcs megyei, a dél-zempléni, a dél-abauj-tornai és a Borsod megyei ruszin tájszólások esetében. Így ezeknél még annál is kevésbé lehetett tapasztalni bármilyen hasonlóságot vagy azonosságot a galíciai ukrán tájszólásokkal. A Történelmi Magyarország rutén/ruszin/magyarorosz tájszólásainak hungarizmusait a legrészletesebben vizsgálta Dr. Udvari István professzor a Nyiregyházi Főiskola tanszékvezetője „A ruszin-magyar együttélés a nyelvi adatok tükrében. Ethnographia, 1997, 1-2. szám, 343-357. old. Budapest.” című tanulmányában.

Összefoglalva a lingvisztikai földrajzi szempontokat olyan következtetést lehet levonni, hogy a Történelmi Magyarországon a több évszázados szoros ruszin-magyar együttélést tükröző hungarizmusoknak köszönhetően a rutén/ruszin/magyarorosz tájszólások semmilyen hasonlóságot vagy azonosságot nem mutatnak a hungarizmusokat nem, de annál inkább jelentős arányú polonizmust tartalmazó galíciai ukrán tájszólásokkal. Ezenkívül a történelmi Magyarországon lévő mintegy kéttucat rutén/ruszin/magyarorosz tájszólás a legjobb bizonyíték arra, hogy a ruszin nyelv egy önálló köztes szláv nyelv volt, mely magába fogadta a délnyugati-keleti-szláv nyelvek egyes elemeit és szókincsét. A ruszin tájszólások nagy száma miatt csak egy önálló ruszin nyelvről beszélhettünk és nem arról, hogy ezek az ukrán irodalmi nyelv szerves részei lehettek. Ezzel kapcsolatban szeretném elmondani, hogy a ruszin nyelvészetben belül a legjobban a dialektológiát kedvelem. Számomra minden rutén /ruszin/magyarorosz történelmi magyarországi tájszólás egy magafajta sajátos zenei költeménynek tűnik. Ilyen például a más szláv nyelvekre nem jellemző ű magánhangzó használata a kárpátaljai Ilosva település környéki ruszin tájszólásban, ami a hungarizmusok viszonylag nagy arányával is magyarázható. Életem során több alkalommal megfordultam a galíciai Lvivi/Lemberg/ és Iváno-Frankivszki /korábban Stanislawowi/ megye szinte minden járásában, és így személyesen is meggyőződhettem arról, hogy az ottani galíciai ukrán tájszólások jelentős arányú/ nem hungarizmust/, hanem polonizmust tartalmaztak. Így semmi hasonlóságot, vagy azonosságot nem mutattak a Kárpátok déli oldalán lévő/korábban a Történelmi Magyarországhoz tartozó/ rutén/ruszin,magyarorosz/ tájszólásokkal. Furcsa módon az Ungvári Egyetemen sem korábban, sem jelenleg szinte senki a nyelvészek közül nem próbálta/ja/ összehasonlítani a ruszin tájszólásokat a horvát vagy szerb nyelv tájszólásaival talán attól tartva, hogy ebben az esetben kiderülne, hogy a ruszin tájszólások közelebb álltak/nak az egyes dél-szláv nyelvek tájszólásaihoz, mint az ukrán nyelv tájszólásaihoz. Gondolom, hogy ez nem véletlen, mert a ruszinok legrégebbi szláv ősei a fehér horvátok voltak.

Utószó

Felmerülhet a jogos kérdés, vajon miért vizsgáltam tanulmányomban olyan részletesen a ruszin Trianon előzményeinek etnikai és lingvisztikai földrajzi vonatkozásait. Ennek az az oka, hogy a kisantant későbbi országai /Csehszlovákia, Jugoszlávia, Románia/ létrehozása érdekében munkálkodó cseh, szlovák, szerb, horvát, szlovén, román politikusok már az első világháború előtt és különösen annak kitörése után aktívan részt vettek az Osztrák-Magyar Monarchia és így a Magyar Királyság szétdarabolásának előkészítésében. A történelmi Magyarországon élt rutének/ruszinok/magyaroroszok) esetében ez azt jelentette, hogy a különböző nemzetiségű magyarellenes politikai agitátorok a szláv népek összefogásának szükségességét hangoztatva elsősorban a magyarországi ruszinok megosztottságát próbálták kihasználni. Sajnos, mint általában minden nemzetiség esetében, az akkori ruszinok esetében is több irányzatot lehetett megkülönböztetni, mégpedig a következő ötöt:

magyarbarát /ezt gúnyosan magyarórnak nevezték a magyarok ellenségei/, ruszofil/oroszbarát/, ukránofil/ukránbarát/, csehszlovákofil/csehszlovákbarát/, ruszinofil/ruszinbarát/.